

ЗБЕРЕЖЕННЯ ПАМ'ЯТНИХ БАГАТОВІКОВИХ ДЕРЕВ

УДК 349.415:719 (477)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ЩОДО ОХОРОНИ ЛАНДШАФТНИХ ОБ'ЄКТІВ ОХОРОННИХ КАТЕГОРІЙ

*О. А. Суханова, кандидат сільськогосподарських наук, доцент
e-mail: 200208@ukr.net*

Наведено результати досліджень, пов'язаних з аналізом законодавчих актів України щодо охорони об'єктів природно-заповідного фонду та історико-культурної спадщини в частині її обґрунтованого правового забезпечення, виявлення колізій, можливості реалізації для різних за призначенням та охоронним статусом ландшафтних об'єктів.

Ключові слова: *природно-заповідний фонд, правове регулювання, конвенція, охорона, ландшафтні об'єкти.*

Згідно зі ст. 14 Конституції України та ст. 1 Земельного кодексу України землю вважають основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Законодавець констатує пріоритетну роль землі поміж інших складових національного багатства з урахуванням функцій, які вона виконує у процесі життєдіяльності людини та примноження національної спадщини. Земля є різновидом об'єктів матеріального світу, але особливим за своїм походженням, що потребує спеціального режиму охорони у процесі використання саме з боку держави.

Органи державної влади та місцевого самоврядування мають забезпечувати законодавчі, організаційні, фінансові, господарські та інші завдання в реалізації суб'єктивних прав на землю, у використанні та охороні земель та розміщених на ній об'єктів. Особливого суспільного значення набувають питання підвищення ефективності правового регулювання суспільних відносин у сфері забезпечення використання та охорони земель усіх категорій і об'єктів, закріплених за ними на території України.

У наявних на сьогодні наукових дослідженнях питання правового регулювання використання та охорони об'єктів історико-культурної спадщини і природно-заповідного фонду України (далі – ландшафтні об'єкти охоронних категорій) висвітлено недостатньо.

Мета досліджень полягає в аналізі законодавчих актів України щодо охорони об'єктів охоронних категорій в частині її обґрунтованого правового забезпечення, виявлення колізій, можливості реалізації для різних за призначенням та охоронним статусом ландшафтних об'єктів.

Методика дослідження базується на основі різних груп методів наукового пізнання: загальнонаукових (формально-логічного, комплексного тощо) та спеціальних (порівняльно-правового та формально-юридичного).

Результати дослідження. Об'єкти культурної спадщини, що стали свідками багатовікової історії українського народу, хранителями його духовної й матеріальної культури та традицій, відіграють важливу соціальну роль; їхній вплив суттєво позначається на соціально-духовній атмосфері сучасного суспільства. Вони є основою історичного й наукового пізнання минувшини, всебічного осмислення життя народу, його історичного минулого, сприяють вихованню моральних, естетичних і патріотичних почуттів громадян, становленню їхньої національної самосвідомості, загалом слугують розвитку культури, освіти, науки, мистецтва.

Національні культурні надбання Української держави є невід'ємною частиною і світової культурної спадщини, що зумовлює інтерес до них міжнародної спільноти.

Для використання цього потенціалу необхідно забезпечити належне збереження й утримання пам'яток. Тому охорона об'єктів культурної спадщини має стати пріоритетним напрямом культурного будівництва в державі.

Змістовними складовими терміна «охорона» є:

- облік (виявлення, вивчення, дослідження, наукова інвентаризація, оцінка вартості, реєстрація) пам'яток;
- законодавче та нормативне забезпечення заходів зі збереження об'єктів культурної спадщини;
- управління пам'яткоохоронною сферою та контроль за утриманням пам'яток;
- забезпечення захисту історичного середовища шляхом встановлення зон охорони, визначення меж історичних ареалів у системі історичних міст і сільських поселень;
- здійснення архітектурно-технічних заходів щодо пам'яток (реставрація, функціональна адаптація, організація територій тощо);
- популяризація культурних надбань, просвітницька робота щодо пам'яток та підготовки фахівців пам'яткоохоронної сфери.

Охорона пам'яток у розвинутих країнах світу забезпечена існуванням державної та міжнародної систем охорони об'єктів культурної спадщини. Основою функціонування державної системи охорони пам'яток минувшини в Україні є законодавчо закріплене положення, за яким об'єкти культурної спадщини, що розташовані на її території, охороняються державою [16]. У багатопрофільному комплексі пам'яткоохоронних заходів (адміністративних, правових, наукових, просвітницьких, технічних, економічних) до першорядних слід віднести передусім законодавче та нормативне регулювання збереження об'єктів культурної спадщини на державному рівні, а також обізнаність фахового середовища з міжнародними правовими документами.

Питання законодавства, державного управління охороною пам'яток порушено в численних публікаціях, зокрема О. І. Ігнаткіна, В. І. Акуленка, В. В. Вечерського [1]. Висвітлювалися й деякі аспекти міжнародної охорони культурної спадщини у працях М. М. Богуславського, Л. В. Прибеги та ін. [8]. Значним внеском у дослідження юридичної природи ландшафту, ландшафтного використання та охорони земель стали праці В. І. Андрейцева, І. А. Бриньке, А. П. Гетьмана, О. А. Забелишенського, В. М. Єрмоленка, І. І. Каракаша, П. Ф. Кулинича, А. М. Мірошніченка, В. Л. Мунтяна, В. В. Носіка, О. О. Погрібного, М. В. Шульги та інших вчених [3].

Сучасне законодавство має відповідати політичним, економічним та соціальним потребам суспільства. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення міжнародного досвіду збереження культурної спадщини.

У Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (далі – Конвенція) [5] під «природною спадщиною» розуміють природні пам'ятки, утворені фізичними чи біологічними формаціями або групами таких формацій, що становлять особливу цінність з естетичного й наукового поглядів; геологічні й фізикогеографічні утворення і точно визначені райони, що становлять ареал цінних або таких, які перебувають під загрозою, видів тварин і рослин, що становлять особливу цінність під кутом зору науки чи збереження; природні пам'ятні місця чи суворо обмежені природні зони, які становлять цінність для науки, збереження, природної краси або спільні творіння людини і природи.

В українському законодавстві ландшафтні об'єкти закріплено переважно у двох категоріях: як об'єкти природно-заповідного фонду та історико-культурної спадщини. До об'єктів природно-заповідного фонду належать: природні території та об'єкти – природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища; штучно створені об'єкти – ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва. Класифікація об'єктів культурної спадщини передбачає їх поділ за типами (споруди, комплекси, визначні місця) та видами (археологічні, історичні, об'єкти монументального мистецтва, об'єкти архітектури, об'єкти містобудування, об'єкти садово-паркового мистецтва, ландшафтні та об'єкти науки і техніки).

Згідно зі ст. 4 Конвенції кожна держава-сторона цієї Конвенції визнає, що зобов'язання забезпечувати виявлення, охорону, збереження, популяризацію й передачу майбутнім поколінням культурної і природної спадщини, що зазначені вище, яка перебуває на її території, покладається насамперед на неї.

20 жовтня 2000 р. було підписано Європейську ландшафтну конвенцію [2], яку 7 серпня 2005 р. Україна ратифікувала відповідним Законом. Цілями цієї Конвенції є сприяння охороні, регулюванню та плануванню ландшафтів, а також організація європейської співпраці з питань ландшафту.

Європейська ландшафтна конвенція дає тлумачення окремих визначень, які вживаються в її тексті та багатьох інших документах, сформованих на основі Конвенції:

1) «ландшафт» – територія, як її сприймають люди, характер якої є результатом дії та взаємодії природних та/або людських чинників;

2) «ландшафтна політика» – формування компетентними органами влади загальних принципів, стратегій та керівних положень, які дають змогу вживати конкретних заходів, спрямованих на охорону, регулювання та планування ландшафтів;

3) «мета якості ландшафту» – формулювання компетентними органами влади прагнень громадськості стосовно рис ландшафту їхнього оточення;

4) «охорона ландшафту» – діяльність щодо збереження та підтримання важливих або характерних рис ландшафту, яка виправдовується його спадковою цінністю, зумовленою його природною конфігурацією та/або діяльністю людей;

5) «регулювання ландшафту» – діяльність, з погляду сталого розвитку, спрямована на забезпечення постійного утримання ландшафту для узгодження змін, спричинених соціальними, економічними та екологічними процесами, та керування ними;

6) «планування ландшафту» – активна діяльність, спрямована в майбутнє, щодо поліпшення, відновлення або створення ландшафтів.

Згідно з положеннями Земельного кодексу України [4], земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

Ландшафтні об'єкти різного функціонального призначення, такі як парки, сквери, заповідники, урочища, ботанічні пам'ятки природи, розміщені на землях, які мають різне цільове призначення.

Глава 4 «Склад та цільове призначення земель України» Земельного кодексу України визначає категорії земель в Україні за основним цільовим призначенням:

- землі сільськогосподарського призначення;
- землі житлової та громадської забудови;
- *землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення;*
- землі оздоровчого призначення;
- землі рекреаційного призначення;
- *землі історико-культурного призначення;*
- землі лісогосподарського призначення;
- землі водного фонду;
- землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

У статтях 177–180 розділу VII «Управління в галузі використання і охорони земель» Земельного кодексу України визначено особливості планування використання земель.

У цьому документі окреслено загальнодержавні та регіональні програми використання та охорони земель, а також визначено механізм державного контролю за цими землями.

Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 р. [15] визначає:

- правові основи організації;
- охорони;
- ефективного використання природно-заповідного фонду України;
- відтворення його природних комплексів та об'єктів.

У зв'язку з цим законодавством України природно-заповідний фонд охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання. Україна розглядає цей фонд як складову світової системи природних територій та об'єктів, що перебувають під особливою охороною.

Завданням законодавства України про природно-заповідний фонд України є регулювання суспільних відносин щодо організації, охорони і використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, відтворення їх природних комплексів, управління в цій галузі.

Завдання, науковий профіль, характер функціонування і режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду визначено у положеннях про них, які розробляють відповідно до цього Закону.

Завдання, особливості природоохоронного режиму пам'яток природи та заповідних урочищ визначено на основі цього Закону безпосередньо в їх первинних облікових документах.

Спеціально уповноваженим органом державного управління в галузі організації, охорони та використання природно-заповідного фонду є центральний орган виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища.

В окремих положеннях Закону України «Про благоустрій населених пунктів» від 6 вересня 2005 р. [9], що визначає правові, економічні, екологічні, соціальні та організаційні засади благоустрою населених пунктів, йдеться і про питання охорони та утримання зелених насаджень:

- охороні та відновленню підлягають усі зелені насадження в межах населених пунктів під час проведення будь-якої діяльності, крім зелених насаджень, які висаджені або вирости самосівом в охоронних зонах повітряних і кабельних ліній, трансформаторних підстанцій, розподільних пунктів і пристроїв;

- охорона, утримання та відновлення зелених насаджень на об'єктах благоустрою, а також видалення дерев, які вирости самосівом, здійснюються за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів залежно від підпорядкування об'єкта благоустрою, а на земельних ділянках, переданих у власність, наданих у постійне користування або в оренду, – за рахунок коштів їхніх власників або користувачів відповідно до нормативів, затверджених у встановленому порядку.

Одним із основних нормативно-правових актів, які діють на теренах України і стосуються питань створення, формування, утримання та охорони зелених насаджень, які зростають на землях різних категорій, є наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 10 квітня 2006 р. «Про затвердження Правил утримання насаджень у населених пунктах України» [12]. Ці Правила визначають правові та організаційні засади озеленення населених пунктів, спрямовані на забезпечення сприятливих умов життєдіяльності людини.

Правила розроблено з метою охорони та збереження зелених насаджень у містах та інших населених пунктах (далі – зелені насадження) і утримання їх у здоровому впорядкованому стані, створення та формування високодекоративних, стійких до несприятливих умов навколишнього природного середовища насаджень.

На думку низки науковців, у чинному земельному та екологічному законодавстві України, на жаль, немає нормативного визначення поняття «ландшафтного використання та охорони земель». Немає єдиного розуміння юридичної природи ландшафтного використання та охорони земель і в наукових джерелах. Пояснюється це тим, що в Україні лише започатковується формування нової юридичної моделі регулювання земельних відносин з урахуванням сучасних тенденцій та перспектив правового регулювання відносин щодо використання та охорони земель, а саме: застосування комплексного підходу до вибору правових форм, норм, методів, принципів до регулювання земельних відносин з урахуванням сучасних процесів, адаптації земельного законодавства до правової системи Європейського Союзу щодо використання й охорони землі.

Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» завданням законодавства у цій сфері є регулювання відносин з охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною (ст. 1); ландшафт є об'єктом державної охорони і регулювання використання (ч. 1 ст. 5); на території рекреаційних зон заборонено проводити зміну природного ландшафту (ст. 63) [14].

Наведені вище положення закону, наукові підходи до визначення пріоритету екологічного законодавства при регулюванні земельних відносин дають змогу стверджувати, що вони є важливими для законодавчого забезпечення ландшафтного використання й охорони земель, здійснення прав на земельні ділянки, державного регулювання земельних відносин: акти земельного законодавства мають розроблятися відповідно до вимог Закону; принцип пріоритету вимог екологічної безпеки (ст. 5 Земельного кодексу України) встановив пріоритет екологічного законодавства над земельним.

На погляд багатьох науковців, зокрема С. В. Єлькіна, у згаданому законі вміщено норми, які мають загальний характер щодо законодавчого забезпечення ландшафтного використання та охорони земель в Україні. Детальні норми щодо охорони ландшафтів містилися ще в актах колишнього СРСР: ГОСТ 17.8.1.02-88 «Охорона природи. Ландшафти. Класифікація» та ГОСТ 17.8.1.01-86 «Охорона природи. Ландшафти. Терміни та визначення» [7].

Національне законодавство України (закони України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» [11], «Про екологічну мережу України» [10]) виділяє природний ландшафт як невід’ємну частину екологічної мережі України – систему ландшафтів – природно-заповідних, рекреаційних, оздоровчо-лікувальних і курортних, водоохоронних, лісоохоронних, земельні ділянки природно-рослинних ландшафтів, занесених до Зеленої та Червоної книг, землеохоронних агроландшафтів екстенсивного використання (пасовища, луки, сіножаті тощо), радіоактивно-забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні. Правовий режим законодавчо регламентовано лише щодо земель природно-заповідного фонду, меншою мірою стосовно інших різновидів ландшафтів.

Відповідно до розділу 1 Закону України «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000 – 2015 роки», «формування екологічної мережі передбачає зміни в структурі земельного фонду країни шляхом віднесення (на підставі обґрунтування екологічної безпеки та економічної доцільності) частини земель господарського використання до категорій, що підлягають особливій охороні з відтворенням притаманного їм різноманіття природних ландшафтів. Багатство природних ландшафтів є надбанням Українського народу, його природною спадщиною і має служити нинішньому та майбутнім поколінням, як це проголошено в Конституції України» [11]. Крім того, зазначеним Законом передбачено проведення фундаментальних досліджень, спрямованих на розроблення рекомендацій і методів щодо збереження та відтворення ландшафтного різноманіття, в тому числі проведення оцінки сучасного стану природних ландшафтів, обґрунтування найбільш ефективних заходів, що забезпечать збалансоване та невиснажливе використання їх природних ресурсів, інвентаризацію природних комплексів та їх компонентів, організацію ведення кадастрів природних ресурсів та моніторингу довкілля у межах національної екологічної мережі.

Законодавство щодо формування екологічної мережі України «не зовсім стикується з законодавством земельним».

Важливе значення у забезпеченні ландшафтного використання земель має чинний Земельний кодекс України, який встановив екологічні імперативи, що регулюють господарську та іншу діяльність землевласників і землекористувачів; у ст. 5 закріпив такий принцип земельного законодавства, як забезпечення раціонального використання

та охорони земель та пріоритету вимог екологічної безпеки; загальні засади охорони земель.

Забезпеченню належного стану та екологічної ролі антропогенних ландшафтів присвячено Закон України «Про благоустрій населених пунктів» [9], який містить низку «ландшафтно-орієнтованих» норм. Хоч його положення мають загальний характер, не відтворюють особливостей використання земельних ділянок для тих чи тих потреб з урахуванням ландшафтно-організації території, норми цього закону можуть бути використані для визначення правового режиму земель житлової та громадської забудови.

Впродовж 20 років незалежності Україна утверджує правову, демократичну державу, приймаючи закони та інші нормативно-правові акти з різних сфер суспільного життя Українського народу. Не є винятком і сфера використання земель, здійснення прав на землю, збереження довкілля тощо. Прийняті за часи незалежності України нормативно-правові акти складають досить значний законодавчий масив. За кількісними показниками структура земельного законодавства України налічує понад 80 законів, серед яких правову основу формування юридичної природи інституту ландшафтного використання та охорони земель становлять близько 10, за допомогою яких термін «ландшафт» згадується понад 100 разів.

У результаті проведеного аналізу законодавчих і нормативних актів з питань ландшафтного використання та охорони земель встановлено, що у чинному законодавстві України переважають норми, які мають декларативний характер і не відтворюють особливостей правового режиму земель з погляду їх ландшафтного використання, збереження довкілля, права на екологічну безпеку, забезпечення реалізації конституційного принципу, відповідно до якого «земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави» [6, ст. 14] тощо.

Загалом науковці вважають, що це не дає змоги твердити про ефективність норм, закріплених у Земельному кодексі України, щодо забезпечення ландшафтного підходу до регулювання земельних відносин. Перспективним у цьому контексті вбачається приведення Кодексу відповідно до принципів та загальних підходів, викладених у нормах екологічного законодавства, зокрема, у законах України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки», «Про екологічну мережу України», крізь призму об'єкта правового регулювання (землі та земельної ділянки як основи ландшафту) шляхом встановлення переліку основних обмежень і приписів щодо використання земельних ділянок, а також процедур їх реалізації через планування земель, зокрема в порядку зонування, районування та ландшафтного підходу, гармонізації правових приписів законодавства України із законодавством ЄС, зокрема у сфері ландшафтного підходу до регулювання використання та охорони, участі

громадськості у прийнятті рішень з планування територій, а також урахування основних тенденцій сучасного права ЄС щодо збереження ландшафтного різноманіття тощо.

Висновки

Проведені дослідження з питань правового регулювання охорони об'єктів історико-культурної спадщини та природно-заповідного фонду України дають змогу зробити такі висновки:

1. У законодавчих актах ландшафт нормативно визнано об'єктом відносин щодо: формування національної екологічної мережі, землеустрою, благоустрою, основою поділу земель за цільовим призначенням, аналізу та оцінювання при проведенні містобудівної та архітектурної діяльності, забезпечення регулювання відносин щодо «ландшафтного перетворення» та охорони культурної спадщини тощо.

2. Європейське ландшафтне законодавство лише містить частковий правовий механізм застосування ландшафтного підходу до регулювання земельних відносин, оскільки передбачає збереження ландшафтів у рамках формування екологічної мережі. Оскільки усі основоположні акти екологічного та земельного законодавства України було прийнято раніше, ніж країна ратифікувала Європейську ландшафтну конвенцію (1 липня 2006 р.), вони не могли враховувати вимоги цієї конвенції, що нині потребує виправлення.

3. У чинному законодавстві України переважають норми, які мають декларативний характер і не відображають особливостей правового режиму земель з погляду їх раціонального використання, збереження довкілля, забезпечення реалізації основного конституційного принципу з цих питань.

4. Перспективним у вирішенні цих питань, на наш погляд, який підтримує більшість фахових науковців, є приведення Земельного кодексу України у відповідність до принципів та загальних підходів, викладених у нормах екологічного законодавства крізь призму об'єкта правового регулювання, шляхом встановлення переліку обмежень і приписів щодо використання земельних ділянок, а також процедур їх реалізації через планування земель, участі громадськості у прийнятті рішень щодо ландшафтного планування територій тощо.

5. Правовий режим землі має визначатися на основі ландшафтного планування. Основою класифікації земель має бути соціально-економічна та екологічна функції ландшафту.

6. Об'єктом державного контролю є дотримання правових вимог до ландшафтного використання земель, які впливають із обов'язків власників і користувачів земельних ділянок як основи ландшафту щодо їх використання, а також інших суб'єктів щодо дотримання заборонних норм земельного законодавства.

Список літератури

1. Акуленко В. І. Охорона пам'яток культури в Україні. 1917–1990 / В. І. Акуленко. – К., 1991. – С. 26.
2. Європейська ландшафтна конвенція, ратифікована Законом України від 7 серпня 2005 р. № 2831-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 51. – Ст. 547.
3. Єлькін С. В. Правове регулювання ландшафтного використання та охорони земель в Україні : дис. на здобуття наукового ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.06 «Земельне право; аграрне право; екологічне право; природоресурсне право» / С. В. Єлькін. – К., 2012. – 247 с.
4. Земельний кодекс України : Кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
5. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО від 16.11.1972, ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР № 6673-XI від 4 жовтня 1988 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089.
6. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
7. Охрана природы. Ландшафты : Государственный стандарт Союза ССР. Классификация ГОСТ 17.8.1.02-88. Постановление Государственного комитета СССР по стандартам от 13.05.1988 г. № 1329 // Издание официальное. – М. : Изд-во стандартов, 1989. – С. 3.
8. Прибега Л. В. Міжнародна охорона культурної спадщини / Л. В. Прибега // Охорона культурної спадщини. : збірник міжнародних документів. – К. : АртЕк, 2002. – С. 6–17.
9. Про благоустрій населених пунктів : Закон України від 6 вересня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 49. – Ст. 517.
10. Про екологічну мережу України : Закон України від 24 червня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 502.
11. Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки : Закон України від 21 вересня 2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 47. – Ст. 405.
12. Про затвердження Правил утримання зелених насаджень у населених пунктах України : наказ Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України № 105 від 10 квітня 2006 р. – К., 2006. – 64 с.
13. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 8 червня 2000 року // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 39. – Ст. 333.
14. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
15. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16 червня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 34. – Ст. 502.

16. Якименко О. Н. Законодавство про пам'ятники історії та культури : збірник нормативних актів / О. Н. Якименко. – К. : Політвидав України, 1970. – 464 с.

Приведены результаты исследований, связанных с анализом законодательных актов Украины относительно охраны объектов природно-заповедного фонда и историко-культурного наследия в части обоснованного правового обеспечения, выявления коллизий, возможности реализации для различных по назначению и охранному статусом ландшафтных объектов.

Ключевые слова: природно-заповедный фонд, правовое регулирование, конвенция, охрана, ландшафтные объекты.

The results of studies related to analysis of legislative acts of Ukraine concerning protection of objects of natural-reserved Fund and historical-cultural heritage in the part of the informed legal support, identify conflicts, opportunities to exercise for different purposes and security status of landscape objects.

Key words: natural-reserved Fund, regulation, Convention, security, landscape objects.

УДК:582.091 401:502.753

СТАРОВІКОВІ ТИСИ (TAXUS L.) ЯК ВИЗНАЧНІ ОБ'ЄКТИ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ У СВІТІ ТА В УКРАЇНІ

Н. С. Бойко, кандидат біологічних наук
Державний дендрологічний парк «Олександрія» НАН України
e-mail: index_bc@ukr.net

Старовікові дерева тисів (Taxus L.) є унікальними пам'ятками природи, історії та культури минулих століть. У статті розглянуто способи збереження, загальний стан насаджень та окремих екземплярів, природоохоронний статус старовікових тисів у країнах Європи та в Україні. Встановлено довговічність тисів у природних умовах України та в умовах інтродукції у Лісостепу України. Запропоновано розподіл усіх старовікових та довговічних дерев тису в Україні за віком на три групи (знамениті, довговічні та стародавні), згідно зі шкалою F. Hagededer (2011, 2013). Оцінено життєвість тисів за системою Е. А. Прокоф'євой, яка базується на методиці Г. В. Куликова (2000).

Ключові слова: Taxus, старовікові дерева, довговічність, життєвість тисів, історико-культурна спадщина.

© Н. С. Бойко, 2015